

Hvad kan der gøres for at fremme Almuens Undervisning paa Landet, særlig med Hensyn til Aftenskoler og Haandgjerningskoler for Piger?

Foredrag, holdt i det kgl. Landh. Selskab d. 10de Februar 1869,
af Højskoleforstander, Lieut. Nielsen.

Det Æmne, som jeg har modtaget en Opfordring til med nogle Ord at indlede en Diskussion om, hører til dem, om hvilke det gjælder, at Tilhørerne ere ligesaa godt kjendte med det, som Den, der taler. Idet jeg ikke desmindre tager Ordet i den foreliggende Sag, udsætter jeg mig for at kjede Dem; thi det er mig umuligt at sige noget egentligt Nyt eller Originalt om det. Sid De maa finde Noget af den Fornøjelse, som nye og originale Tanker altid skjænte os, i Sammenligningen mellem Deres egne Tanker om Spørgsmaalet og mine!

For 80 Aar siden udtalte en udmærket Dannemand, Grev Reventlow, i en Betænkning til den store Landbokommission: „Fremgangen vil“ (efterat Stavnshaandet var løst, og der var truffen forskjellige andre Foranstaltninger, der sigtede til Landvæsenets Opkomst) „dog langt fra ikke blive saa hastig eller saa stor eller saa lykkelig for Staten og for hvert Individ i Bondestanden, som naar Almuestolevæsenet bringes til den Fuldkommenhed, som det har naaet i adskillige andre Lande. Hvert Aar, der tabes ved Opsættelse, kan for Staten ikke oprejses.“

Med disse Ord af den store Folkeven vil jeg begynde; thi Almueskolen er ogsaa nu og vil altid vedblive at være det vigtigste Middel til Almueundervisningens Fremme; at tale om Almueundervisningens Fremme og derhos at see bort fra vor Almueskoles Tilstand og mulige Reform lader sig ikke gjøre. Den store Mængde af fattige Børn, Børnene af Arbejdere, Husmænd, Indfiddere og Smaaahaandværkere, ville under alle Omstændigheder næsten udelukkende være henviste til dens Omfarg for at komme i Besiddelse af Kundskaber og Midler til Kundskabers Erhvervelse. Ingenfomhelst Slags Betalingskoler kunne erstatte de Fattiges Børn den store Friiskole, som vi kalde Almueskolen. For Tiden leder jeg Arbejdet i den største af Landets Folkehøjskoler, og ligesaa vist som jeg er overbevist om, at disse Skoler stifte Nytte, ligesaa sikkert er det ogsaa, at de altid ville blive for Mindretallet. Derfor have vi Almueskoler, og derfor bør Almueskolen være god.

Som Følge heraf er det min Mening, at det Allervigtigste, vi have at gjøre for at fremme Almueundervisningen paa Landet, er at fremkalde en meget større og virksommere Interesse, en mere levende Deltagelse for Almueskolens Gjærning end den, der i de senere Tider har givet sig tilkjende iblandt os, og at lede den Interesse, der findes, i et rigtigt Spor.

Sammenligner jeg den Interesse for Almueskolen, der er tilstede i den nulevende Slægt, med den Barme, hvormed den omfattedes for et Par Menneskealderne siden af Samfundets ledende Mænd, er jeg bange for, at vi staa meget tilbage. Politiske og økonomiske Anliggender have i den sidste Snæs Aar bestandig været paa Dagsordenen og tildels sat den offentlige Mening i meget levende Bevægelse, medens man kun nu og da har hørt en enkelt Røst hæve sig paa Thinge eller i Pressen for og om Almueskolen. Jeg tør paastaa, uden at frygte for at blive beskyldt for Overdrivelse, at den almindelige Opmærksomhed er altfor lidt henvendt paa denne Institution. Man veed, at vi have en Almueskole; man hører det stundom

fagt, at vor Almuestole er en af de bedste i Verden. Dermed flaaer man sig til No og stjaerker den saa ikke videre Opmærksomhed.

Men hverken denne eller nogen anden Institution kan i Længden være god, naar den ikke omfattes med Barme og Interesse af den offentlige Mening; ja, jeg troer, at Skolen mindre end nogen anden Indretning paa Grund af dens særegne Opgave kan undvære den Deltagelse, som jeg paakalder, den Interesse fra Almenhedens Side, hvis Mangel jeg beklager. Staaer den uændset af Pressen, af den offentlige Menings Ledere, af Magnaterne i Skoledistrikterne og forladt af Befolkningens varmeste Deltagelse, skal det nok vise sig, at dens Virksomhed bliver mangelfuld. Mangel paa Interesse for Almuestolen og dens Gjerning er Aarsag til en uhyre Mængde Skoleforsømmelser mellem Aar og Dag; denne Mangel er det at tilskrive, at Almuestolen paa mange Steder er elendig forsynet med Undervisningsapparater. Den gjør Børnene fløve og Lærerne fløve, og den er den vigtigste Aarsag til den megen døde Mechanisme, der her og der endnu raader i Skolen.

Derfor taler jeg ikke til Dem, mine Herrer! om Almuestolens Reform, skjøndt jeg ganske vist troer, at den trænger til og er modtagelig for Reformen. Der foreligge offentlige Udtalelser i denne Retning af Pastor Tillisch i Lille-Næstved og Skolelærer Jakobsen i Hyllested, som efter min Mening fortjene alvorlig Overvejelse. Men jeg afholder mig her fra Ytringer i denne Retning, fordi jeg er vis paa, at Almuestolen, ogsaa som den er, kunde løse sin Opgave tilfredsstillende, naar den støttedes mere af den offentlige Mening, naar den almindelige Opmærksomhed var mere henvendt paa den og dens Virksomhed. Men derpaa er det, forekommer det mig, at det storter fra Øverst til Nederst.

Hvad vil Du da, at der skal gøres forat fremkalde denne store, almindelige og nødvendige Deltagelse for Almuestolens Virksomhed? Saaledes spørge De med Rette, mine Herrer! og jeg svarer:

Jeg er vis paa, at det vilde virke meget gavnlig i den omhandlede Retning, hvis Kultusministeriet hvert Aar eller hvert andet, tredie eller fjerde Aar offentliggjorde Meddelelser om Almue-skolen, dens Virksomhed og Hindringerne for dens Virksomhed; om almindelige og lokale Mangler eller Fortrin; om Skolegangens Stadighed eller Ustadighed o. s. v. Hvert Aar indsendes der fra alle Skoler igjennem Skolens Tilfynsmænd Materialier til saadanne Meddelelser; men det synes ikke at blive benyttet, i al Fald høres der aldrig et Ord om denne vigtige Sag fra den øverste Bestyrelse. Dette forekommer mig at være en stor Fejl. Der udgives aarlige Meddelelser om en Mængde private og offentlige Institutters Virksomhed. Hvorfor faae vi aldrig noget at see eller høre om en saa vigtig Institution som vor Almue-skole? Saadanne officielle Meddelelser vilde i en betndelig Grad spore Almenheden til at stjanke Almue-skolen den Opmærksomhed, som den behøver. Pressen vilde modtage og drøfte disse Oplysninger, og ved dens Hjælp vilde de komme til alles Kundskab.

Jeg vilde endvidere have, at Godsejerne, Rigmænd, Embedsmænd, større Forpagtere og Gaardmænd i Sognene skulde gaa foran med Exempler paa virksom Deltagelse for Almue-skolens Vel ved at opmuntre, rette og hjælpe Lærerne og ved at forsyne Skolerne med gode Apparater. Jeg vilde have, at Pressen skulde drøfte Skolens Anliggender og stræbe at vække Almenhedens Bevidsthed om, hvor vigtige de ere, og hvor vigtigt det er, at de omfattes med Kjærlighed. Gjorde saaledes Regjeringen, Pressen, de ledende Mænd i Samfundet og Magnaterne i Sognene alt muligt for at vække Interesse for Sagen, er jeg vis paa, at dette ogsaa skulde lykkes, og at utallige Skoleforsømmelser og megen Slaphed hos Lærerne her og der vilde blive forebygget.

Men jeg sagde ikke blot, at der bør stræbes hen til at fremkalde en meget større Interesse for Almue-skolen og dens Virksomhed. Vi skulde ogsaa stræbe at lede den Interesse, der findes, i et rigtigt Spor.

Dette er visseelig ikke ufornødent; thi man kan faae at høre de mest modstridende Meninger om Maalet, der i Almueskolen skal naaes, de mest urimelige Fordringer til dens Virksomhed. Noogle ville have flere Fag optagne i dens Undervisningsplan, have den forvandlet til en Slags Sognerealskole. I derveds Dine er det et altfor ringe Udbytte, at Børn lære at læse, skrive og regne. Efter min Mening vilde det være et udmærket tilfredsstillende Udbytte, at Børn lærte at skrive, regne og læse, naar de lærte det godt og fik Smag for og Lyst til Læsning. Men det er langtfra, at dette Resultat opnaaes med de fleste, endfige med alle Børn, der søge Almueskolen. Det bør derfor efter min Mening bringes til at staa klart for alle, at Almueskolens Maal er sat højt nok i vor Skolelovgivning, og at det Bedste, vi kunne forlange af den, ikke er at skruer Opgaven højere op, men at anvende al mulig Flid paa, at den kan løses godt. Paa den anden Side findes der ogsaa dem iblandt os, der lade haant om Frederik den Sjettes Skolelov, og der synes at mene, at det for den Fattige er uden Betydning, om han lærer noget eller ikke. Men her gjælder det da at fastholde, at det Maal af Kundskaber og Færdigheder, som en god Almueskole efter den nugjældende Lovgivning bringer Lærlingerne til, sætter den Fattige istand til ligejaa godt som den Rigeste at finde ædel Glæde og Dannelse i vor Literaturs Skatte. En fattig Mand, der kan læse og virkelig læser i sin Fritid, vil i alle Henseender være bedre stillet end Flertallet af dem, med Hensyn til hvilke dette ikke er Tilfældet.

I denne Forsamling ere fortrinsvis de større Arbejdsherrer repræsenterede. Derfor har jeg betonet, hvad disse kunne gjøre for at vække større Interesse for Oplysningens og Dannelsens gode Sag. Hvad disse kunne gjøre er i mine Dine det Samme, som hvad de bør gjøre. Thi lad os kun være enige om, at, hvormeget vi end have talt og endnu tale om Rigbed, er dog Trangen lige stor til en kraftig Impuls af dem, som Gud har stillet under gunstigere Betingelser, der

ere fremragende ved Dannelse, Formue eller social Stilling. Jeg betragter disse Goder som et Diplom, der udnævner Besidderne til Ledere for de mindre Begunstigede til materielle og aandelige Fremskridt. Og jeg ønsker for Fædrelandets Skyld, at det mere og mere maa blive erkjendt, at ingen Dannelse eller Kundskab opfylder sin Bestemmelse, naar den ikke spreder sit Lys og sin Varme til andre og især til dem, der sidde mest i Mørket. Maatte dette ske, vilde de bedre Stillede komme til at staa som Lærere og Ledere for de Fattige, og tidt skulde Kærlighedens Hjørlighed blive Lærernes Løn!

Men selv naar Almueskolen udfører sin Gjerning allerbedst, er der dog meget at gjøre. De fattige Klassers Børns Undervisning kan ikke fortsættes ud over en vis Tidsgrændse, der vil blive den Alder, Skolelovgivningen tillader for Udførelse af Skolen. Ved 14 Aars Alderen ville de i de fleste Tilfælde have forladt Hjemmet og Skolen for at erhverve Føde og Klæder blandt Fremmede, og de ville glemme meget af det, de tidligere have lært. Som jeg tidligere bemærkede, ville Folkehøjskolerne aldrig kunne udstrække deres Virksomhed til de fleste, endfige til alle Ynglinger, der ere komne over Konfirmationsalderen.

Hvad kunne vi tilbyde i deres Sted?

Her vil jeg nævne gode Aften-skoler som et fortræffeligt Middel til at hjælpe paa Almueskolens Virksomhed og til at føre den videre. Saadanne Skoler ere bragte i Stand paa forskjellige Steder i Landet; jeg kjender en Snes af saadanne og veed, at de virke til stor Betsignelse. Men for at de skulde blive almindelige, trænge vi ogsaa til en kraftig Impuls fra de mere Formuende og Dannede.

Hvor der er yngre og kraftige Præster og Lærere i Sognene, behøves der efter min Erfaring intet uden disse for at faae dem i Gang. De fleste yngre Lærere vilde ganske vist med Glæde tage fat. Men det er ogsaa en Fejl at tænke, at Lærerne i saadanne Aften-skoler nødvendigvis skulde være examinerede Lærere. Undervisningen i Søndags-skoler og Aften-

skoler i England og Amerika besørges for en stor Del af Frivillige. Hvorfor skulle vi ikke kunne gjøre det Samme her? I de fleste Sogne findes der ogsaa, foruden Præst og Skolelærere, Mænd og Kvinder med større Dannelse, der godt kunde paatage sig at undervise i Aften-skolerne, naar de først kom i Gang, og man havde ret Hjerter for Sagen. I adskillige Sogne her paa Sjælland virkes der i Vinter paa denne Maade af ældre, dygtige Læringer fra Hindholm til stor Velsignelse. Saaledes burde ogsaa dannede Landmænd, Forvaltere og Huslærere finde Glæde i at stifte Gavn ved i nogle Timer et Par Aftener ugentlig at meddele andre, hvad de selv vide. Hvad der muligvis her og der kunde mangle i pædagogisk Sikkerhed, naar Arbejdet udføres af saadanne Frivillige, vilde tidt rigelig erstattes ved større Frisshed.

Med Hensyn til Arbejdet i Aften-skolerne skal jeg kun bemærke, at man ikke maa indstrænke det til Meddelelse af Undervisning i Læsning, Skrivning og Regning. Derved bliver Ungdommen let kjed af dem. Den trænger til at faae noget for Hjertet. Og kun de Skoler blandt dem, jeg kjender, i hvilke der ikke blot er undervist i de nævnte Fag, men tillige holdt frie, religiøse eller historiske Foredrag, samt oplæst Stykker af vore Forfattere, have holdt sig gjennem flere Aar.

Nu veed jeg godt, at der tidt indvendes mod Opfordringer til at begynde eller at støtte en Virksomhed, som den jeg har omtalt, at det kun kan blive til saa lidt. „De Unge kunne dog ikke faae noget Ordentligt lært i saadanne Aften-skoler.“ Hertil svarer jeg: Disse Skoler stifte ikke blot Gavn, ved at de Unge ligefrem lære noget i dem og bringes paa Gled med at lære noget, men ogsaa ved at forhindre det Onde, den flette Anvendelse af Tiden, der er Aarsagen til saa mange indgroede, flette Vaner. De drage de Unge fra Sønnen paa Bænken, fra Glædeselskabet, fra Kortspillet og lignende flet Anvendelse af de lange Vinteraftener til aandeligt Arbejde. Lad saa ogsaa dette kun føre dem et Hanejled ind i Rundskeibets og ædle Interessesfers Rige; det bliver ligesuldt til stor Velsignelse. Og

forresten er hin hovmodige Indvending kun Landløshedens og Magelighedens Undskyldning for intet at gjøre. Enhver, der rigtig veed noget, føler baade, at det, han veed, kun er faare lidet, og at han desuagtet ikke kan takke Gud nok derfor. Han glæder sig ved sin indskrænkede Kundskab og under gjerne sine mindre heldig stillede Medmennesker den samme Glæde.

Aftenfolerne ville blive til endnu større Betsignelse, naar deres Virksomhed støttes af en let Afgang til sund og god Læsning. Men jeg skal ikke her tale om Folkelæsnings vigtige Sag, men kun i Forbigaaende bede alle Tilstedeværende om af mueligste Evne at virke for, at de Skrifter, der udgives af Udvalget for Folkeoplysning, og Dansk Landbotidende maa blive faa almindelig udbredte, som de efter min Mening fortjene at være.

Angaaende Spørgsmaalet om Haandgjerningsfokoler for Piger og disse Skolers Oprettelse glæder jeg mig til her at faae noget at høre og afholder mig fra Yttringer derom, da jeg ikke har haft nogen Lejlighed til at gjøre Erfaringer i denne Retning. Jeg skal slutte med at sige, at det ganske vist vilde være at gjøre Regning uden Bært, hvis vi i Henseende til det foreliggende Spørgsmaal og i Henseende til andre Spørgsmaal, der ligesom dette gaaer ud paa faa at sige at løfte Almuen, glemte Kvinden og hendes store Indflydelse og forsømte at drage den bedst mulige Omsorg for hendes heldige Udvikling.

Dette Foredrag fulgtes af følgende Diskussion:

Rigsdagsmænd K. Pedersen samstemmer i, at vor Almueskole ikke er gaaet frem, men heraf følger, at den er gaaet tilbage, og dette skyldes, at vi hidtil for lidt have haft vor Opmærksomhed rettet paa Forbedringer af vore Almueskoler, idet man navnlig i Rigsdagen altfor udelukkende har rettet den paa en Udvikling af Folkehøjskolerne, der dog nødvendigvis bør hvile paa Almueskolens Forarbejder. En almindelig Udvikling af Aftenfokoler paa den hidtil fulgte Maade vil kun undtagelsesvis kunne finde Sted, fordi enhver nidkær Lærer, der først om Dagen har arbejdet i Almueskolen, vil blive overanstrengt ved

bagefter at skulle undervise i Aften-skolen. Han beklager, at Udskrivningen af Skolen nu kan finde Sted ved 13 Aars Alderen, thi om det end ikke var Tanken, at dette skulde være Reglen, saa bliver det dog altfor ofte Tilfaeldet. Loven af 1866 har vel forbedret Skolelærernes ydre Kaar, men derimod ikke de indre Skoleforhold, hvorunder han virker. Hvor Børnetallet i en Skole stiger over 100 og altsaa nødvendiggjør 2 Lærere, faaer ikke hver af disse sine Fag, men 2den Læreren bliver Lærer i alle Fagene for det yngre Hold og Førstelæreren ligesaa for den ældre Klasse; heraf følger at hin hele Tiden skal lægge Grund uden nogensinde at have Glæden af at fortsætte og afslutte sit paabegyndte Arbejde, idet dette udelukkende bliver Førstelæreren's Sag, men derved sløves og trættes han nødvendigvis, medens en Deling af Fagene mellem begge Lærerne vilde vække og vedligeholde Lysten hos disse. Ved at Forældrene mere benyttede den Ret, der gives til at lade Børn under 9 Aar oplære af andre end examinerede Mænd, vilde man høde paa den store Fejl og Ulempe, der nu ligger i, at Skolerne bebyrdes med for mange unge Elever. — Det store Ophold, der nu er i Ungdommens Undervisning fra de forlode Almueskolen og til de gaa ind i Folkehøjskolen, altsaa fra det 14de til det 18de Aar, vil heldigst kunne udfyldes med Betalings-skoler, og han haaber, at man i hver Kommune skal faae en saadan videre gaaende Klasse for Børn, maaste endog fra 12 Aars Alderen eller i hvert Fald fra Konfirmationsalderen. Herved vilde ogsaa, om ikke alle, saa dog mange fattige Børn kunne faae en videregaaende Undervisning, som nu saa at sige er umuligt for dem, thi det Antal af disse, der have Raad til at besøge Folkehøjskolerne, vil altid blive meget ringe.

Rigsdagsmand N. P. Hansen. Et afgjort vigtigt Spørgsmaal er, paa hvad Maade man bedst drager Hjemmet med. Som et Forsøg i denne Retning meddelte han, at Lærerne i hans Egn for nogle Aar siden havde dannet en Forening, i hvilken de søgte at drage Forældrene med, og hvis Hensigt var af og til at samles hos en eller anden Lærer for at overvære hans Undervisning og Examination, hvilket baade var belærende og opløsende for de Tilstedeværende. Desværre forstyrrede Krigen disse Sammenkomster, som syntes at stifte megen Nytte.

Han er uenig med den foregaaende Taler i, at den omtalte Mellemtid fra Almue- til Folkehøjskolen skulde udfyldes med Betalings-skolen, thi den Fattige vilde dog kun høist undtagelsesvis kunne benytte en saadan. Derimod bør Tiden udfyldes med frie Aften-skoler, ved hvilke, som Indlederen foreslog, frivillige Kræfter samvirke, og den Fagbegrænsning, som en

Fortsettelse af Almueskolen gennem Betalingskolen let vilde medføre, vilde bortfalde, og det Hele blive mere oplivende, hvilket er en Hovedsag.

Professoren Sorgenen takker Indlederen for hans Foredrag, og særlig fordi han saa stærkt har holdt frem, at det er Hovedsagen, at vække Sands og Interesse. Han har fra Statsraad Tesdorpf, der beklager at være forhindret i at møde, modtaget et Brev om den foreliggende Sag, i hvilket der fremhæves: „At flere Lærerkrafter i Sognet om muligen bør forene sig om at fremme Aftenkolen, hvilket vilde have en særdeles opmuntrende Indflydelse paa de unge Karle. Især forekommer det mig, at det ligger saare nær, at Præsten støtter denne nyttige Institution ved at holde en regelmæssig Række af historiske Foredrag. Præsterne ere nu fritagne for at have med Fattigvæsenet at gjøre, hvilket er en meget betydelig Arbejdsformindstelse. Tilbyder Præstestanden i sin Almindelighed ikke frivillig at støtte Samfundet i en mere flersidig Retning end gennem deres nuværende Virksomhed, frygter jeg for Kirkens Fremtid. Præsten er og kan efter min fulde Overbevisning være Aften skolens egentlige Bærer. Der kan ikke udrettes lidt ved en Aften skole, der bestyres af nidkjære Lærere, og vi have Krav paa Lærerstandens, baade Præstens og Skolelærerens, Anmodkommen, da disse Embedsmænd efter vore Forhold ere godt afslagte.

I Almueskolen vilde jeg af mangfoldige Grunde aldrig kunne finde mig i at adskille Gaardmandsbørnene fra Husmandens. Dette kunde slet ikke gaa og vilde være at gaa den modsatte Vej af den, andre demokratisk Lande slaa ind paa; saaledes f. Ex. Sveits, hvor Elementarskolerne for alle Børn indtil 10 Aars Alderen ere blevne sammensmeltede i den senere Tid, det vil sige de offentlige, og hvor det mærkelige Fænomen er fremkommet, at uagtet denne Forholdsregel er de private Skolers Tal, hvor denne Sammensmeltning ikke finder Sted, i stærk Afstagen.

Med Hensyn til Haandgjerningskoler, da mener jeg ogsaa, at de have en meget stor Betydning som Folkedannelsesmiddel, naar de benyttes med Iver. Her paa Falster bestaaer, efter hvad jeg veed, 7 saadanne Skoler, nemlig 3 paa det Classenske Fideikommiss's Ejendomme, 3 paa mine og 1 i Falkersløv. Mine 3 koste mig omtrent 150 Rd. aarlig foruden Husly og Brænde; Gaardmandsbøttre betale lidt, hvilket tilfalder Bestyrerinden. Ved Fideikommissets Skoler stille Udgifterne sig omtrent ligesaa. I Falkersløv betales 4 Rd. for hvert Barn, hvorved Skolen kan bestaa; for omtrent $\frac{2}{3}$ af Børnene betaler Propr. Skulke; de øvrige ere hovedsagelig Gaardmandsbøttre.

Blandt de mange andre Goder, som Haandgjerningskolen fører med sig, vil den ogsaa kunne bidrage til at fremme Husfliden, og rigtig benyttede maa de sikkert kunne betragtes som Støttepunkter for en vaagnende industriel Virksomhed. Man befatter sig jo hidtil i disse Skoler kun med Syning, Strikning, Spinding, lidt Hækling og Brodering. Jeg agter imidlertid til Foraaret at gjøre et Forsøg med at lære Børnene Halmfletning; i Provstiet er denne en Husflidsindustri, der er nærer en betydelig Del af Befolkningen; Børnene lære med 10 Aars Alderen Halmfletningen; af ældre Piger bliver det Flettede presset og syet sammen til Hatte, af hvilke Provstiet udfører mange Tusinder, der finde en udmærket Affætning. At Husflidsindustrien staaer langt tilbage her paa Værne sees bedst af den Masse jydste uldne Varer, der sælges her paa Landet. Haandgjerningskolens Indflydelse paa den kvindelige Del af Befolkningen maa Tid efter anden blive stærkt kjendelig gennem mere Ordensfands, større Renlighed og stærkere Benyttelse af Tiden. Disse Skolers Oprettelse maa være en Kommunesag, om de end maasse i Begyndelsen bør støttes noget af Skolefondet. Bliver Banen først brudt for dem, vil det gaa med dem som med Sygeforeningerne; de ville gaa Landet rundt og blive betragtede som et af Værnene mod den tiltagende Fattigdom paa Landet."

Professør Prosch vil modtage de fleste af de fremkomne Forslag som gode og nyttige Midler til at bøde paa Almuekolen, men kun saafremt de benyttes paa rette Maade. Vi gaa ubestridelig tilbage, hvis vi tro at kunne lade den Aandens Gymnastik blive ude af Skolen, som saa mange andre Steder har viist sig at være saa absolut nødvendig. Hvad der tiltaler Fantasien drager saavel den Gamle som den Unge; derfor kan Historieundervisningen saa let gjøres fornøjelig for Barnet, medens det i Begyndelsen med Kjedsommelighed og Ulyst modtager Matematikken og lignende abstrakte Videnskaber, men det vilde være fejlagtigt at give efter derfor, thi det er netop dem, der skjærpe Tankerne, og Erfaringen lærer ogsaa, at netop i de Lande, hvor den største Vægt lægges paa den exakte Undervisning, der tænkes klarest, mest logisk, uden de hyppige Fejlslutninger, som vi ere saa vante til. Han veed, det er i Modstrid med den nu gængse Betragtning af Undervisningen, men det er ej heller mange Aar siden, at man med stor Uvillie betragtede den legemlige Gymnastik, medens den nu saa varmt anbefales fra de fleste Sider.

Han erkjender det humane og kristelige Standpunkt, der ligger til Grund for de Meddelelser, vi nys modtog fra et fra-

værende Medlem, men han kan paa ingen Maade være med til for Uniformitetens Skyld at ville strue de slinke Børn, der f. Ex. i 7 Aars Alderen ere ligesaa vidt som dem i 10 Aars Alderen, tilbage til at følge deres Jevnaldrende. Skolen maa ordne Børnene ej efter Stand og Alder, men efter Evner.

Rigsdagsmand J. Førgensen kan bedst samstemme i de Forslag, Indlederen fremsatte. Vor Almueskoleundervisning lider under den Ulempe, at det er Staten, der sørger for Undervisningen og ved Multhet udøve Tvang paa Forældrene, medens vi burde stille Forholdene saaledes, at disse kom til rigtig selv at føle, at det er en Sag, der bør være deres egen. Han er uenig med en foregaaende Taler, der vilde have en fast Mellemklasse, som skulde udfylde Tiden mellem Almueskolen og Folkehøjskolen, thi netop nogle Aars Ophør af den gamle regelmæssige Undervisning vil bewirke, at de Unge møde friskere og med større Lyst paa Folkehøjskolen, især hvis vi foranstaltede Aften-skoler eller Aftenmøder, ved hvilke vi alle mødte med Interesse og Kjærlighed til Oplysningsværket, og hver bragte sin Skærv til at oplive saadanne Møder. Han er bange for alle de Kundskaber, som vi mod Menneskets Natur søge at paatrænge det; de ville vise sig kun at være klinede paa og derfor snart regne af. Det er ikke dem vor Almue trænger til, men „brænder kun Hjertet for Sandhed og Ret, skal Tiden os vise: vi tænke ej slet!“

Rigsdagsmand K. Pedersen holder vel ikke af, at Staten skal være Skolelærer, men saalænge den skal optræde Bidrag, maa den have Ret til Indseende med, hvorledes disse blive benyttede. Det vilde være et Misgreb, hvis vi i dette Øjeblik stillede Skolesagen frit.

Lieutenant Nielsen troer ikke, at det vil blive muligt, at alle skulle gaa i Almueskolen, og troer ej heller, det vil være nødvendigt. Vor nyere Lovgivning forudsætter, at der maa komme Betalings-skoler, og det er høist ønskeligt, at der kom mange saadanne mindre omkring i Sognene, som det naturligeste Middel til at afhjælpe Trangen til at give Børnene en bedre Undervisning, end den Almueskolen byder. Blive vi staaende ved denne og ville presse alle ind i den, vil Følgen blive, at vi alle lære lige lidt.

Prof. Førgensen gjør opmærksom paa, at der i Etatsr. Leeborps Brev kun er Tale om en fælles Undervisning i de allerførste Aar, og at der ingenlunde er tænkt paa at bringe de dygtige Elever i Spændetroje.

Redaktør Wille: Skoletvangsspørgsmaalet er ogsaa bragt frem her i Aften; det gaaer med det, som med saa meget andet; Folk see saa tydelig Styggeliderne ved det, man har, og næsten

ene Lysfider ved det, man ikke har. Men Erfaringen fra andre Lande lærer netop, at hvor man lever under Frihed i denne Sag, længes man bort fra den, og selv de længst fremskredne Frihedsmænd i de frie Lande ønske en vis Skoledang, en vis Sikkerhed for, at alle skulle modtage Undervisning.

Ved Tanken om en Forbedring af vor Almuefoleundervisning forekommer det ham, at et af de første Spørgsmaal, der ligger for, er, om vore Skolelærere blive opdragne til deres Gjerning paa den for denne heldigste Maade. Han tør ikke besvare det, og der maa ikke med dette Spørgsmaal forstaaes, som om han ønsker at gaa over til Privatseminarier, tværtimod mener han, at Staten i al Fald foreløbig bør tage sig af deres Uddannelse. Men er der ikke et Element i denne, nemlig Theologien, der indtager en uforholdsmæssig stor Plads? Det kan sikkert ikke nægtes, at Uddannelsen ved vore Seminarier kan siges at være theologisk anlagt. Vel er Religionsundervisningen et nødvendigt Led i Børneundervisningen og forholdsvis mere, jo lavere denne er, men den bør henlægges til Præsten fra et langt tidligere Stadium i Barnets Liv. Det skal ikke nægtes, at der i de sidste Aar er gjort meget for at bringe Seminariesterne frem, men der staaer endnu meget tilbage.

Den kommunale Selvstændighed, der er givet med Hensyn til Valget af Skolelærere, virker ogsaa uheldig. Maaſke kan den være heldig for enkelte Kommuneres Vedkommende, men den er det ikke for det store Flertals, thi det Hele er kastet ind i et Hazard, som efterhaanden vil svække Lyften hos de dygtige Kræfter til at gaa denne Vej. Kommer en ung Lærer nu ind i et godt Embede, da bliver han der til sin Dødsdag; er han derimod strax uheldig, af Mangel paa personligt Bekjendtskab, og maa tage til Takke med et lille Embede, og han ikke naaer ud af dette, inden han bliver en 40 Aar, da maa han omtrent opgive ethvert Haab om en senere Forslytning og Forbedring af sine Aar. Det er høist misligt, at en Lærers Fremtid skal bestemmes af hvad, han kan opnaa i de første 5 Aar, hvor dygtig han end senere viser sig; men det er Følgen af den nuværende Ordning.

Rigsdagmand S. Pedersen: Vel kan der paavises Misligheder ved den nuværende Valgmaade, men det kan der i lige faa fuldt Maal ved den gamle, og den foregaaende Taler antyde ikke nogen 3die; naar vi derfor kun have Valget mellem de 2, da troer han, at den nuværende i Længden vil tjene os bedst. Det er beklageligt, at vi ikke have faaet en Regulering af Skolekaldene, hvorved Mislighederne ville blive langt mindre betydelige. At en virkelig dygtig Skolemand skulde have

vanstelig ved at finde Forslyttelse, selv om han er 40 Aar eller derover, troer han ikke; han kjender i alt Fald mange Exempler paa, at der formelig er Kapløb mellem Kommunerne om at fiktte sig en saadan Mand.

At man i andre Lande, hvor man har Frihed, øuster sig Skoletvang kan ikke være noget bestemmende for os, thi Erfaringerne kunne ikke saaledes direkte overføres, Forholdene og de folkelige og stedlige Ejendommeligheder kunne være saa ulige, at hvad der det ene Sted vilde være ønskeligt, maatte det andet Sted være forkasteligt. Imidlertid troer han ikke, at vi, i hvert Fald for Djeblket, bør opgive Skoletvangen, men det er Maaden, hvorpaa den gennemføres og træder ud i Livet, som jævnlig bliver taget paa en fejlagtig Maade.

Men fremfor alt, det, hvorpaa det kommer an, er at vække Interessen, og han takker derfor Landhusholdningssekskabet, at det har foranlediget denne Sag bragt frem, og opfordrer det til, hvis muligt er, at opfordre Landbosforeningerne til hver for sig at optage Sagen til Drøftelse, ligesom han ogsaa opfordrer Pressen til at virke for Sagen.

Rigsdagsmand J. Jørgensen henholder sig til den foregaaende Taler baade hvad Lærernes Kaldelse og Skoletvangen angaaer, navnlig for saa vidt at han heller ikke troer det er rigtigt at høre Skolemulkterne. Han fremhæver, at man navnlig bør søge at vække Forældrenes Interesse for deres Børns Undervisning, da dette vil virke langt mere end alle mulige Tvangsmidler. Han er enig med en tidligere Taler i, at Religionsundervisningen først og fremmest bør falde hjemme og ikke i Skolen.

Prof. Prosch indseer ikke, hvorfor man ikke skulde kunne overføre en Erfaring af den her omtalte Art (Skoletvang eller Skolefrihed) fra et Land til et andet, der staaer i den samme Kulturstrømning. Forøvrigt beklager han, at der findes en Slaphed i Fortolkningen og Anvendelsen af Lovene.

Rigsdagsmand S. Pedersen: I store Forhold kan der vel paa mange Omraader drages Slutninger, men ikke i Enkeltheder.

Rigsdagsmand Berg anfører Exempler paa endnu bestaaende Love, der paabyde haard Straf for Handlinger, som den almindelig: Bevidsthed nu bedømmer ganske ulige mildere; det er derfor godt, at der i Samfundet i saadanne Tilfælde lever en Billighedslov, som ofte udvister af de gamle Papirer den haarde Straf, der er sat for hvad, der ifølge dem ikke er lovligt; ja, det vilde være meget uheldigt, om der var noget som helst Sogneraad, der ikke af denne Grund blev Lovovertræder; noget

lignende maa vi søfte med Hensyn til de Bøder, der ifølge Loven kunne ramme dem, som overtræde Skoletrangsloven. Man kan vel henvide til andre Lande, men det gaaer ofte med saadanne Henvisninger som med Lignelser, — at de halte, og dette gjælder ogsaa her, thi Folkene leve i de forskjellige Lande under helt ulige Forhold. Men desuden er han overbevist om, at Friheds- og Selvstændighedsfølelsen i Amerika er saa stærk og bestemt, at det vilde blive aldeles umuligt der at faae indført nogle Bestemmelser med Hensyn til Skoletvang, der blot i fjernt Maal lignede dem, vi have her, — hvis der virkelig skulde være nogen, der vilde prøve derpaa.

Han gjør opmærksom paa, at det ofte kan have mange praktiske Vanskeligheder at paalægge Præsterne hele Religionsundervisningen, f. Ex. hvor Distrikterne ere store og omfattende; han fremhæver dernæst, at det Lovsted, som tillader under visse Forhold at ansætte en Lærerinde istedetfor en Hjælper, vil kunne bruges med stor Nytte og bør derfor bruges mere end hidtil har været Tilfældet; og han troer neppe, at Aften-skoler ville komme til at gjøre Gavn som stadigt Undervisningsmiddel. Hvis man i Planen for de tidligere omtalte Haandgjernings-skoler vil tage Fabrikudvikling bort og sætte kvindelig Udvikling i Stedet, kan han samstemme i den.

Prof. Projch seer ikke, hvilke ulige Forhold, der findes mellem de gamle Kulturlande, som skulle begrunde, at Skoletræng var usskelig et Steds og fordsømmelig et andet.

Docent Fjord troer, at Kaldsretten maa blive som den er, thi Forældrene have en naturlig Ret ved Balget af en Lærer for deres Børn. Kommunen bør have Retten til at falde, men ikke til at lønne; der burde af den faste Pøngeløn dannes en Fælleskasse for klækkelige Tillæg efter Døgtighed og Alder til Lærernes Lønning, og det Misforhold, som der nu ofte finder Sted, vilde derved kunne undgaaes. — Den tidlige Udskrivningsalder i Forbindelse med, at der for hvert Barn kun er Skolegang hveranden Dag, har været meget uheldig for Almueskolens Virksomhed; enhver vil vist være enig i, at Oplysningen Syd for Kongeaen staaer ulige højere end norden for, og Grundene hertil maa sikkert søges i, at Udskrivningsalderen der først falder med det 16de Aar; at Skolelærerne der skulde være døgtigere end her, er der ingen Grund til at antage, de have faaet samme Uddannelse som vore her. For Skolelærerstand er saa nidkjær, som man nogensteds vil finde den. — Han troer ikke, at Aften-skoler ville komme saaledes i Gang, at de kunne bøde paa den tidlige Udskrivning, thi dels ere de unge Karle, naar de hele Dagen have gaaet i

Arbejde, for trætte til med Friskhed at modtage Undervisning om Aftenen, dels kan kun enkelte Lærere overkomme det saaledes, at de ikke bruge de Kræfter, der tilhøre Almueffkolen, i Aftenffkolen. Derimod har han tænkt sig, at der ffulde med Fordel og Nytte kunne indrettes Effermiddagsffkoler; det vilde neppe være nogen stor Ulempe for en Gaardejer, om han i Vintertiden tillod sine Karle eller Drengene et Par Gange ugentlig at deltage i en faadan Skole, og ved Anffættelse af en Bilærer vilde Skolelæreren finde Tid og friffe Kræfter til at kunne undervife i den. Ved Aften- og Søndagsmøder kan der utvivlsomt gøres stor Nytte; de bør derfor fføttes, men ikke be-
tragtes som en Udvej til Forbedring af Almueffkolen.

Rigsdagsmand J. Andersen: En streng Mulkteren for Skolefforsømmelser afhjælper ikke disse. Han ffjender et Sogn, hvor Mulkten var 3 β , og hvor der dog fforsømtes og mulkteredes faa meget, at der derved i et Aar indkom omtrent 40 Rd. Da man alffaa faae, at det strenge Mulkteringsffystem ikke hjalp, beslattede man at gaa til Forældrene og tale med dem, faasnart et Par FForsømmelser havde sundet Sted, og dette hjalp, faa Mulkteringsffbeløbet for det ffidste Aar sank ned til 10 Rd. — Han mener, at Kommunerne ikke bør have Kaldesfferet men derimod Affffedigelsesfferet; hertil yttter

Docent Fjord, at det vil være meget misffligt, faaledes at fføge at paavirke Skolelærerne ved ffadig at lade en Truffel om Affffed ffæve over dem.

Dr. Stenstrup: Folkeopfflysningen er ikke ffølt af Folket som en folkelig Sag; der er tværtimod desvære ingen Sag, der er det danffe Folk mere ffjedelig end netop Almueffkolen. Det viser sig overalt, og det er jo ogsaa høiff mærkeligt, at Ministeriet Aar ud og Aar ind ffamler Dpfflysninger om Almueffkolen, uden nogenffinde at offentligfføre dem. Han opffordrer derfor indtrængende enhver til i sin Kreds og i sine FForhold at vække mere almindelig Interesffe for Sagen.

Lieutenant Nielsen troer i Modffætning til en tidligere Taler, at Aftenffkolerne ikke behøve at forandres til Effermiddagsffkoler for at virke til Held. Har Skolelæreren, som han indrømmer, ej Tid og Kræfter til at bære en faadan, faa vil der dog ved private Kræfter kunne udrettes meget; og ere maaffe Karlene lidt trættede efter Dagens Arbejde, faa ville de dog ffikkert have Udbytte deraf, naar Undervisningen tages paa en livlig Maade, og de Unoder, som de lange ledige Vinteraffener faa let fføre med sig, ville netop ffæmmes ved at de besøge Aftenffkolen. — Lærernes Udbannelse bør være mere praktiff og mindre fragmentariff end hidtil.